

DE PLATE

Tijdschrift van de Oostendse Heemkundige Kring "DE PLATE", v.z.w.

Verantwoordelijke uitgever : O. VILAIN
Rogierlaan 38, bus 11
8400 OOSTENDE

6e jaargang, nr 11, november 1977.

UITNODIGING

De Oostendse Heemkundige Kring "DE PLATE" heeft de eer en het genoegen U uit te nodigen op de voordracht met dia's die doorgaat op :

donderdag 24 november 1977 om 20u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F. afdeling Oostende, Dr.L. Colens-straat, 6, Oostende

Het onderwerp : DE WALVIS VAN OOSTENDE

De spreker : de heer W.M.A. DE SMET.

Het is dit jaar net 150 jaar geleden dat de grootste walvis, een blauwe vinvis van 27 meter door Oostendse vissers in zee werd gevonden. Een particulier, Herman KESSELS kocht het skelet en reisde er de hele wereld mee rond, transport dat destijds uitgevoerd werd met trekschuiten en met kar en paard. Het skelet staat nu in het Zoölogisch Museum te Leningrad.

De geschiedenis van de "Walvis van Oostende" wordt U verteld door de heer W.M.A. DE SMET, werkleider bij het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen, als dierkundige de enige kenner van walvisachtigen en zeezoogdieren in het algemeen die we in ons land hebben. Hij is tevens onderzoeker bij het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (K.B.I.N.). Ook is hij onlangs Adjunct-directeur geworden van het Nationaal Instituut voor de wetenschappelijk film. Sedert 10 jaar houdt hij zich met de walvisachtigen bezig en neemt in feite het omvangrijke studiewerk op van de bekende walvisdeskundige prof. VANBENEDEN van de Leuvense Universiteit die de afgelopen eeuw veel over deze zoogdieren publiceerde. De heer De Smet maakte ook een inventaris van alle aan de kust of in de Schelde verzeild geraakte walvisachtigen. Eerlang verschijnen twee hoofdstukken van hem in het derde deel van de Academie Press-reeks ; Functional Anatomy of Marine Mammals, onder leiding van prof. Harrison van Cambridge.

Dit weinig gekend facèt uit de Oostendse geschiedenis verdient de aandacht van elke Oostendenaar. Deze voordracht brengt ons eens te meer een uitzonderlijke avond. Zoals altijd is de toegang kosteloos en vrij en zijn ook de niet-leden van harte welkom.

LIDGELD 1978.

"De Plate" doet beroep op al haar leden opdat zij zich zo spoedig mogelijk in regel zouden willen stellen met het vereffenen van hun lidgeld 1978.

Zij kunnen dit doen mits overschrijving van :
200 F. als gewoon lid
min. 300 F. als steunend lid
min. 500 F. als beschermend lid.

Het lidgeld kan gestort worden op een der twee volgende bankrekeningen van "De Plate" :

750-9109554-54 (AN-HYP, Oostende) of
384-0051822-11 (Bank van Brussel, Oostende).

Wie de inhoudstafel 1977 wil ontvangen stort 25 F. méér met de vermelding "~~Abt De Plate '78~~ + inhoudstafel '77).

G.V.

HEEMKUNDIG MUSEUM.

Het Heemkundig Museum is voor het publiek terug toegankelijk elke zaterdagochtend van 10 tot 12 u.

Groepsbezoeken op andere dagen en uren zijn mogelijk, mits deze intijds aangevraagd worden.

Toegangsprijs blijft bepaald op 10 F., kinderen of groepen : 5 F., leden op vertoon van hun lidkaart gratis.

G.V.

AANWINST MUSEUM.

Het Heemkundig Museum heeft verleden maand een schilderijtje kunnen aankopen dat de brand van het Lunapark gedurende de Eerste Wereldoorlog voorstelt.

Het Lunapark was gelegen langs de Koninginnelaan tussen de Wellingtonstraat en de Koerslaan (nu Koningin Astridlaan), dus rechtover Hotel Astrid.

G. V.

VAANDELS EN STANDAARDEN.

De Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (Jubelpark, Brussel) zijn begonnen met een centrale catalogus die de inventaris moet weergeven van alle bestaande vlaggen, vaandels en standaarden die gekend zijn in ons land. Het wordt een werk van lange adem, want zowel de gemeentevlaggen (waarvan vele verdwenen zijn wegens fusie als de politieke, beroeps-, kulturele, sport- of folkloristische verenigingsvaandels zullen er in opgenomen worden.

O. V.

DE "KONINKLIJKE" WALVIS VAN OOSTENDE - 1827-1977.

Op 3 of 4 november 1827, dus honderdvijftig jaar geleden, ontwaarde de bemanning van "De Dolfijn" (Schipper Janssoone) het drijvende lijk van een walvis. Met behulp van twee andere sloepen, "De Jonge Isabella Cornelia" en "De jonge Matilda" (patroons : G. Genachte en J. Devos) slaagde de bemanning van de drie sloepen erin het logge gevaarte tot vóór de haven van Oostende te slepen. Op dit ogenblik brak echter het sleeptouw, doch dank zij het opkomend getij strandde de walvis ten Oosten van de havengeul.

De vissers, in feite de eigenaars van de walvis, kregen toelating van de reders hem gedurende een week tentoon te stellen. Dit nieuws lokte een massa nieuwsgierigen aan.

En toen verscheen Herman KESSELS ten tonele. Hij was sinds 1824 visiteur van de havenrechten te Oostende, een bekend figuur te Oostende. Hij drukte de wens uit de walvis te verwerven. Samen met J. DUBAR kocht hij de reuzevis voor 3.000 gulden. Een paar weken later kocht hij het deel van DUBAR af, zodat hij alleeneigenaar werd.

Op 14 november 1827 werd begonnen met de dissectie door L.F. PARET, in tegenwoordigheid van Prof. Dr. J.G.S. VAN BREDA, hoogleraar te Gent. Het dier bleek reeds in gevorderde staat van ontbinding te zijn : "A l'ouverture du ventre, la vue fut frappée d'une masse d'objets totalement pourris, et l'odorat blessé de l'infection épouvantable qu'ils répandaient à l'entour. Le temps écoulé depuis la mort de la baleine, et celui pendant lequel on avait dû la laisser en possession des équipages, avaient porté la putréfaction au plus haut degré".

Er werd met man en macht gewerkt, dag en nacht, en op 19 november was het skelet volledig schoongemaakt. Herman KESSELS liet er een paviljoen voor bouwen, dat zich bevond aan de Keizerskaai (Quai de l'Empereur), thans Vindictivelaan, tegenover het "Hôtel du Commerce". Het was 33 meter lang, 11 meter breed en 12 meter hoog.

Nadien vatte KESSELS, die een goed patriot was, het plan op het aan Koning Willem I aan te bieden. De koning aanvaardde gretig dit voorstel en zou het skelet schenken aan het Museum voor Natuurlijke Historie te Leiden. Door de revolutie en de daaropvolgende onafhankelijkheidsverklaring van België is daar vanzelfsprekend niets van in huis gekomen.

Op zondag 20 april 1828 en volgende dagen werd te dezer gelegenheid feest gevierd, met de medewerking van de Oostendse rederijderskamers, schuttersgilden, muziekmaatschappijen, enz. In zijn gelegenheidstoespraak stelde Aimé LIEBAERT, voorzitter van de Rederijderskamer voor, de walvis de "Koninklijke Walvis van Oostende" te dopen, tot meerdere eer en glorie van Oostende. Hetgeen dan ook geschiedde.

8.000 personen bezochten in een week tijd de walvis. Tien dagen later vertrokken én walvis én paviljoen naar Gent, op twee binnenlanders, om aldaar tentoongesteld te worden. Nadien reisde de walvis achtereenvolgens naar Brussel, 's Gravenhage, Rotterdam, Antwerpen, Parijs, Londen, Frankfurt, Berlijn, Dresden, Wenen, Sint Petersburg, Leipzig.

In 1848 zou het geraamte in de Verenigde Staten te bezichtigen zijn geweest, doch hierover bestaat geen zekerheid. Water ook van zij, in 1865 bevond het zich weer in Rusland. Het werd in Kazan verkocht aan een mecenas, die het schonk aan de Akademie voor Wetenschappen te Sint-Petersburg.

Bij mijn bezoek in Leningrad aan het Museum van het Zoologisch Instituut, afhankelijk van de Akademie voor Wetenschappen, werd mij welwillend een foto ter hand gesteld (hiernaast afgedrukt), die de Walvis van Oostende voorstelt, en thans prijkt in voormeld Museum.

Inmiddels had KESSELS zich met andere zaken bezig gehouden en liet hij het beheer in verband met de walvis aan anderen over. KESSELS bevond zich begin september 1830 te Lyon toen hij vernam dat in Brussel ongeregeldheden plaats hadden. Hij trok er heen en kwam toe op 14 september. Van dan af zou hij een actieve rol spelen in de Belgische revolutie (zie verder : Beknopte biografie van Herman Kessels door Jules Moens).

Bronnen.

- Bernaert :
Notice sur la baleine échouée près d'Ostende le 5 novembre 1827, et sur les fêtes données par H. Kessels. Oostende, J. Elleboudt, 1828
- Dubar, J. :
Ostéographie de la baleine échouée à l'est du port d'Ostende, le 4 (?) novembre 1827. Brussel. 1828
- Leconte, L. :
Le major Kessels, l'homme à la baleine.
In het tijdschrift "Carnet de la Fourragère". Brussel, dec. 1926
- Moens, J. :
De stranding van de Blauwe Vinvis te Oostende op 5 november 1827.

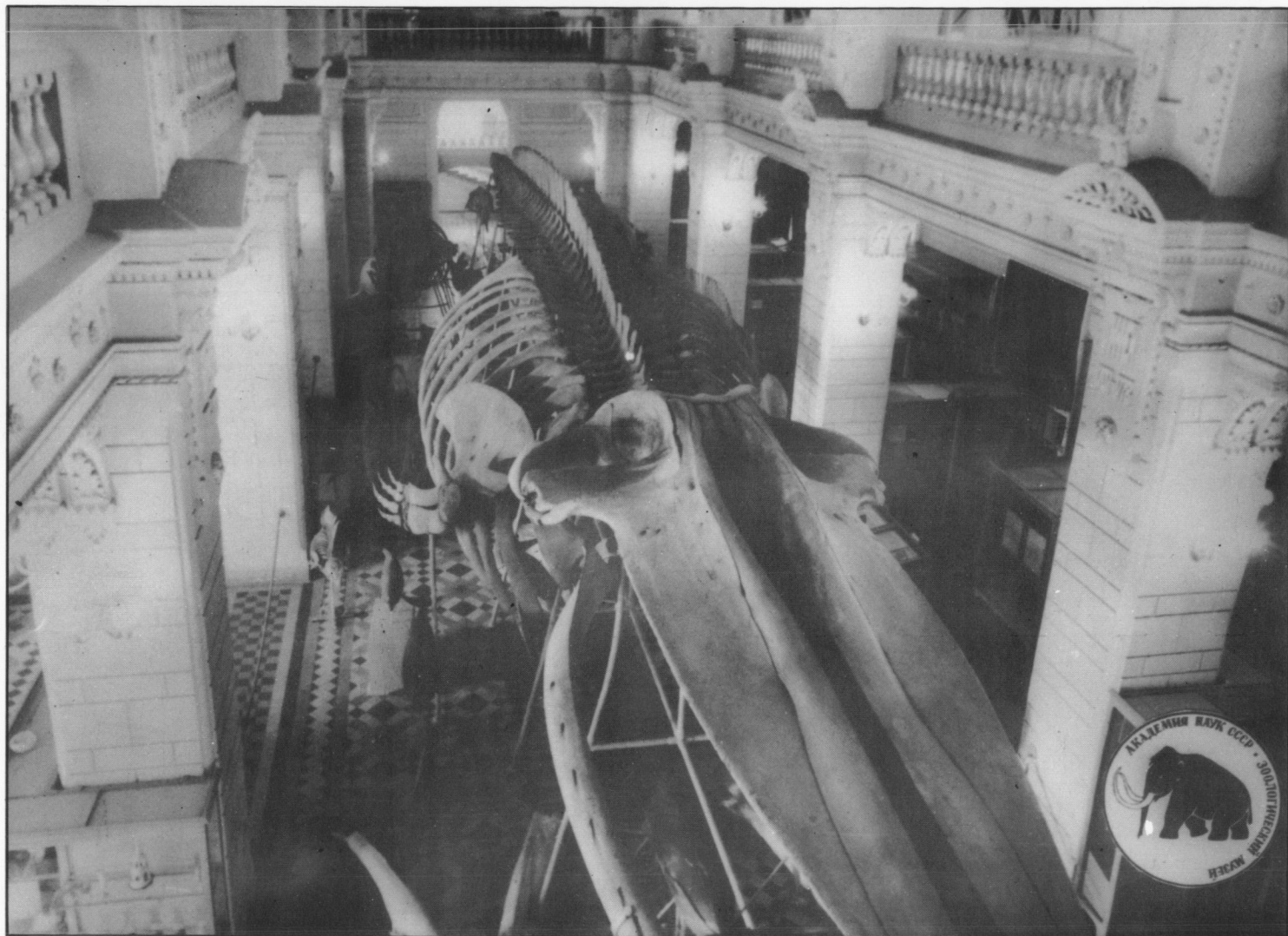
F. E.

ICONOGRAFIE OVER DE WALVIS VAN 1827.

A. Verbouwe vermeldt in zijn "Iconografie van het arrondissement Oostende" (1954) onder volgende nummers de iconografie die hem bekend was over de walvis van 1827:

- 427. Twee lithografieën door Jobard, naar Van Cuyk
 - a. De 27 m lange walvis met vergezicht op stad
 - b. Het geraamte van de walvis. Het bekkeneel waarop een vlag wappert, wordt door 6 man omhoog getrokken terwijl 4 koppels een quadrille dansen in de binnenruimte van de onderkinnebak
- 428. Lithografie door F. de Keghel. Twee afbeeldingen boven elkaar, op de onderste wordt de walvis gemeten.
- 429. Lithografie door A. Verhoesen "Kessels of de man met de walvisch". Spotprent met 5 afbeeldingen naast elkaar, o.a. verkoop van de walvis op het strand aan Kessels
- 430. Spotprent "La baleine d'Ostende visitée par l'éléphant, la giraffe et les osages". Lithografie gepubliceerd in "L'Industriel" (1928, nr 27)
- Ons is ook nog bekend een lithografie door G. Scharf "Gigantic whale".

DE KONINKLIJKE WALVIS VAN OOSTENDE
1827 - 1977

De "walvis van Kessels" zoals hij momenteel geëxposeerd staat in het Zoologisch Instituut te Leningrad

BEKNOPTE BIOGRAFIE VAN HERMAN KESSELS (1794-1851).

Herman KESSELS was een zeer omstreden figuur. Hij werd geboren te Brussel en gedoopt in St.-Goedele op 2 mei 1794. Zijn moeder was afkomstig van Wanssum (Nederlands-Limburg), toen Pruisisch-Gelderland, en zijn vader van 's-Hertogenbosch (Noord-Brabant, Nederland). Nauwelijks 13 jaar begint hij een militaire loopbaan bij het 7de Hollandse infanterieregiment als kadet-korporaal (15 augustus 1807). Twee jaar later (februari 1809) dient hij bij de Franse marine, waar hij ontslagen wordt (of deserteert ?), op 9 november 1813. In hetzelfde jaar is hij onderluitenant bij het Hollandse leger van het 4de artilleriebataljon en neemt hij deel aan het beleg van Naarden.

Hij wordt bevorderd tot luitenant in 1814. Na de slag bij Waterloo verlaat hij het leger en huwt te Amsterdam op 15 juni Alida Cornelia Snethlage van Amsterdam. Hij treedt in dienst bij het Ministerie van Waterstaat en Openbare Werken. In 1819 meldt hij zich als vrijwilliger voor het hulpleger van Simon Bolivar die een veldtocht voert in Colombia. KESSELS vertrekt als kapitein van de artillerie. Na een jaar is de veldtocht beëindigd. KESSELS keert terug naar Europa. Op 3 november 1823 zien wij hem terug als provinciaal ontvanger van het arrondissement Antwerpen (heeft hij moeilijkheden gehad als ambtenaar ?). In 1824 is hij visiteur van de havenrechten te Oostende. KESSELS moet te Oostende een graag geziene figuur geweest zijn door zijn menslievende houding : hij bood veel hulp aan schepen in nood, verleende schipbreukelingen onderdak bij hem thuis, hielp de armen van de stad.

Op 5 november 1827 strandt de walvis, die zijn leven gedurende enige jaren een andere wending zou geven. In april 1828 geeft hij zijn functie op en hij gaat op Europareis met zijn walvis. Te Lyon verneemt Kessels de gebeurtenissen te Brussel (Belgische Revolutie 1830) ; hij spoedt er zich heen en sluit zich aan bij de opstandelingen. Hij speelt een militaire rol bij het verdrijven der Hollandse troepen, de inneming van Antwerpen en het bombardement van de Scheldestad door generaal Chassé op 27 oktober 1830. KESSELS wordt bevorderd tot majoor van de artillerie op 23 oktober 1830. Men twijfelt nochtans aan zijn vaderlandse gevoelens en hij wordt voor een spion in Hollandse dienst gehouden. KESSELS wordt gearresteerd op 7 februari 1831. De Hollanders beschuldigen hem eveneens van landverraad. Deze tribulaties rond zijn persoon gaven aanleiding tot een aantal spotprenten, die toen in omloop gebracht werden. Hij wordt meer dan drie maanden gevangen gehouden. Het Hoog Gerechtshof stelt hem buiten vervolging op 22 juni 1831. Hij zou tot 29 maart 1842 bij het leger blijven, na functies vervuld te hebben achtereenvolgens te Luxemburg, Namen en Luik.

Herman KESSELS overleed te Sint-Joost-ten-Node (Brussel), Leuvensesteenweg 75, op 15 november 1851. Hij was gedomicilieerd te Puurs.

Het echtpaar KESSELS-SNETHLAGE had 19 kinderen. Vier van zijn zonen kozen eveneens een militaire loopbaan, twee van hen brachten het tot generaal. Alida Cornelia Snethlate overleed op 15 april 1875 te Sint-Joost-ten-Node. Een dochttertje van hen Josephina Desideria KESSELS werd te Antwerpen geboren op 28 juli 1830 in de 4de sectie, nr 800 (thans Korte Koepoortstraat, nr 11). KESSELS' vrouw verbleef toen bij zijn zuster Anna Elisabeth KESSELS. Herman KESSELS was toen in het buitenland (Lyon).

Jules MOENS

Uit : Een "Koninklijke" Walvis te Antwerpen in 1829. verschenen in "Antwerpen", driemaandelijks tijdschrift van de Stad Antwerpen, 23e jaargang, nr. 3 (oktober), blz. 155-168. 1977.

TAALSTUDIES.

DE R.N.D. VOLTOOID.

Met het verschijnen van deel 14 van de "Reeks Nederlandse Dialectatlassen" (RND) is deze monumentale reeks van 16 delen compleet. Een werk van meer dan 50 jaar (begonnen in 1925 en geëindigd in 1976) is thans voltooid. Men moet de R.N.D. niet beschouwen als een eindpunt, maar als een vertrekpunt voor verder onderzoek, gebaseerd op dit rijke materiaal, aangevuld met gegevens uit andere bronnen : woordenboeken, grammatica's en studie op het gebied van de klankleer. De bedoeling van de R.N.D. is immers betrouwbare documentatie te verschaffen door middel van teksten en objectieve kaarten. Herinneren wij eraan dat W. Pée, m.m.v. E. Blancquaert, de "Dialect-atlas van West-Vlaanderen en Fransch-Vlaanderen" samenstelde en als deel 6 in 1946 uitgaf.

HET "MATERIAAL WILLEMS" EN HET OOSTENDSE DIALECT.

Rond 1885 verzamelde de Leuvense Latinist Prof. P. Willems materiaal voor een vergelijkende klank- en vormleer van de Frankische dialecten van België, de zuidelijke helft van Nederland en van de Rijnprovincie. Zijn vragenboek omvatte meer dan 2.000 woorden en wendingen. Dit waardevolle materiaal werd na Willems' dood eigendom van de Koninkl. Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Koningstraat 18, Gent. In het archief van dit Genootschap berusten aldus de antwoordcahiers van 337 plaatsen, waaronder Oostende (cahier nr 210, 63 bladen), bewerkt in 1885-1886 door een zekere Emiel-George Vanden Broucke, "boekhouder en letteroefenaar, geboren te Oostende den 29 april 1858". Vermelden wij nog dat de Stadsbibliotheek van Oostende over een fotocopie beschikt.

HET W.V.D.

In de ruimten van het Seminarie voor Nederlandse Taalkunde en Vlaamse Dialectologie van de Rijksuniversiteit te Gent (Blandijnberg 2, 9000 Gent) wordt het "Woordenboek van de Vlaamse Dialecten" (het W.V.D.) voorbereid en samengesteld. Dit woordenboek streeft niet een alfabetische, wel een systematische ordening na. Verzameld wordt de woordenschat van West- en Oost-Vlaanderen.

VIER PROEFSCHRIFTEN OVER ONZE STREEK.

Op het einde van het academiejaar 1975-1976 van de Rijksuniversiteit te Gent bood Marcel Rasschaert uit Dendermonde een licentiaatsverhandeling aan, getiteld : "De Zuidnederlandse Oost-Indiëhandel (1775-1785)". Voor de groep Germaanse filologie legde Freddy Cloet uit Oostende een proefschrift voor met als titel : "Klankstructurele aspecten van het Oostends". In de sectie Moraalwetenschap promoveerde Anne Declercq uit Oostende met een verhandeling over : "Leven in een bejaardentehuis. Een empirische studie over de Oostendse bejaardentehuizen". Robert Delva maakte als eindwerk een "Bevolkingsgeografische studie van de Stad Oostende na de Tweede Wereldoorlog".

E. Smissaert

DE VINGERLINGSPUTSTRAAT...

In een bijdrage "Waarom straatnamen veranderen ?" verschenen in "De Plate", 6de jg., nr 9, heeft de heer S. Ippel het o.m. over de Vingerlingputstraat, die haar naam zou veranderd zien in Putstraat.

Deze straat is een zeer korte straat, gelegen in de vork gevormd door de Stationsstraat en de Kuipweg op het grondgebied van het vroegere Zandvoorde. Zeer terecht wijst de heer S. Ippel erop, dat, bij de naamgeving rekening gehouden werd met de vroegere toponymie en met het vroegere uitzicht van deze plaats.

Tot in de tweede helft van de 19e eeuw lag hier een grote waterplas genesteld in een halfcirkelvormige boog die de schorredijk er naar het N. toe maakte. Op de kadastrale kaart van Zandvoorde van Popp en op de kaart van Vandermaelen "Carte topographique de la Flandre Occidentale 1.12 staat deze ronde plas duidelijk afgebeeld. Bovendien is op deze laatste kaart voor deze plaats het toponiem "Vingerling" vermeld. Uit de combinatie van beide termen "Vingerling" en "Put" is de naam "Vingerlingputstraat" ontstaan.

Wellicht zullen er velen zich de vraag stellen, hoe is deze put bezuiden de dijk tot stand gekomen ? Dit gebeurde bijna 300 jaren geleden. Om precies te zijn, eind januari 1682. Bij een geweldige storm, die op 26 januari 1682 opstak, werd de dijk op deze plaats doorgebroken en het noordelijk deel van de Oude Zandvoordepolder onder water gezet. Door het over- en inspoelende zeewater werd er hier een kolk gevormd en een brede en diepe plas uitgehold. Bij de daaropvolgende bedijkingswerken zag men zich verplicht om deze inbraak te dichten een halfcirkelvormige inlagedijk op te werpen rond deze put naar de Zwaanhoekschorre toe. Aldus bleef deze plas als een overblijfsel van een dijkdoorbraak bijna twee eeuwen bestaan. In de vaktiaal wordt dergelijk overblijfsel "wiel" genoemd. Wil men nu de Vingerlingputstraat een nieuwe passende naam geven dan is de benaming "Wielstraat" zeker historisch en vakkundig aangewezen. Maar ... hoeveel Vlamingen kennen het woord "wiel" in de betekenis van "rest van een vroegere dijkdoorbraak" ?

D. Farasyn.

CULINAIRE FOLKLORE - OOSTENDSE SCHAPENHUTSEPOT.

Na een vorige bijdrage over de gewone Oostendse Hutsepot kregen we van verscheidene kanten vraag naar het recept van de daaringenoemde schapenhutsepot. Die dan ook volgt. Laat een ajuintje lichtjes bruinen. Voeg er de nodige aardappelen, wortelen en erwten erbij, alsook een portie varkensvlees. Laat het geheel zout en peper niet vergeten, gaarstoven. Verse wortelen en erwten doet men dan vroeger in de pan dan conservegroenten, kwestie van alles samen gaar te krijgen. Maar erwten en wortelen moeten er beslist in want die maken er de schapenhutsepot van. Knip er op het laatst nog wat verse peterselie door, dat bevordert de smaak.

J.B. Dreesen

ARCHITECT GUSTAAF VANDAMME. II. ZIJN THERMAE-PLANNEN.

Zoals aangekondigd in onze vorige bijdrage, gaan we deze maand even dieper in op de diverse plannen die bouwmeester Gustaaf VANDAMME opstelde voor de Oostendse Thermae. Onuitgevoerde plannen zijn in de geschiedenis van onze stad minstens even belangrijk als hetgeen er effectief gebouwd werd : plannen geven immers weer wat er in de verbeelding van onze architecten-urbanisten leefde, wat Oostende in hun ogen waard was. De uitgevoerde bouwwerken waren daarentegen bijna steeds een compromis tussen de visie van de architect en de financiële mogelijkheden ; om van het duister aandeel der kleinzielige politieke touwtrekkerijtjes maar niet te spreken.

Het is algemeen geweten dat onze twee eerste vorsten een bijzondere belangstelling in Oostende toonden. Leopold II, die zag hoe snel de buitenlandse kuuroorden opgang maakten, wou te Oostende een dergelijk instituut waar zieken rust en genezing zouden vinden. Hij stelde aan de burgemeester voor Thermae op te richten waar geneeskunde op basis van hydrologie, klimatologie, thalasso therapie en fysiotherapie beoefend zou worden.

In 1876 al, zag de ondernemende Luikenaar Louis DELBOUILLE geld in een dergelijke instelling. Hij wou een hydrotherapeutisch instituut bouwen op de Visserskaai, het gedeelte tussen Cirkelstraat en Nieuwstraat. Daartoe deed hij stappen om de concessie te krijgen op de gronden van het wat in verval geraakte oosterpark MUSIN. Maar die zaak ging niet door, tot grote spijt van DELBOUILLE. Daarna begon hij echter met een "Etablissement Hydrothérapeutique d'Ostende" aan de Oosthelling van het Kursaal. Antoine DUJARDIN, architect en gerant-bestuurder van DELBOUILLE's "Société Concessionnaire des Terrains Domaniaux d'Ostende" was er directeur. In verband met hun "Etablissement" koesterden DELBOUILLE & DUNARDIN grootste plannen : een groot complex aan de Van Iseghemlaan, ook uitgevend aan de Oosthelling. DUJARDIN heeft er ooit ontwerpen voor getekend, die hij liet afdrukken in "Ostende-Cure" (1). En ook die plannen vielen in 't water. Op die terreinen kwam een Skating-Ring en het restaurant met oosterpark "La Marée". We mogen DELBOUILLE-DUJARDIN dus wel als de ware pioniers van het THERMALISME te Oostende aanzien.

Het was op 18 augustus 1906 dat Dr. FELIX in het Casino de noodzaak van een Thermaal Station te Oostende uiteenzette. Hij sprak er toen zijn voorkeur uit voor de aanleg in het Leopoldpark. Weinigen geloofden destijds in de levensvatbaarheid van Oostendse Thermae en verwezen de hele zaak naar Utopia. VANDAMME was een der mensen die echter vertrouwen stelden in de thermale gedachte. Toen hij in 1908 plannen uitwerkte voor de verfraaiing van de straten rond het Marie-Joséplein, voorzag hij in de bouw van een Thermenpaleis langs de Hendrik Serruyslaan, in de blok tussen Sint-Sebastiaanstraat en Witte Nonnenstraat. Op de twee hoeken wou hij monumentale ingangspaviljoenen, bekroond met koepels en geflankeerd door 2 torens met spitsen. Het geheel in een zwierige neo-barokstijl.

(1) Een exemplaar is in de Stadsbibliotheek aanwezig (NVDR).

Op een foto die we vorige maand afdrukten is dit gepland gebouw duidelijk te zien. Toch was de algemeen heersende -en meer logische- tendens om het Thermenpaleis -als het er zou komen- dichterbij zee en Kursaal te bouwen. Men raadde dan ook aan éérst over te gaan tot de bouw van het Justitiepaleis (want daarom was VANDAMME eigenlijk met zijn ontwerp begonnen) en dan pas een definitieve bestemming te geven aan de gronden waarop VANDAMME zijn Thermae plande. Zoals we weten zou het A. DANIELS zijn die later de plannen tekende voor het complex dat naderhand tussen Sint-Sebastiaanstraat en Witte Nonnenstraat werd gebouwd (Park Residence) (cf. DE PLATE, januari 1977).

VANDAMME's "Tweede Plan", daterend uit 1911-12, en hierbij afgedrukt, situeerde het Thermenpaleis in het Leopoldpark, in het verlengde van de Leopold II laan. Langs weerszijden van een monumentale ingang zouden gebogen wandelgalerijen vertrekken, 7 m hoog en voorzien van open terrassen, balcones en trappen. De ruimte die door die "promenoirs" omvat zou worden moest aangelegd worden met cascades, geïllumineerde fonteinen, bloemperken, nymphen ... Vanuit de laan ervoor zou het zéker een feestelijk gezicht geweest zijn ! Aan het uiteinde van die twee galerijen kwam dan een dubbele Trinkhall : één op het niveau van de H. Serruyslaan, voorbehouden aan het publiek ; daarboven een voor de curisten. De botteling van het water moestter plaatse gebeuren.

Achter dit deel zouden luxebaden voor dames en heren (gescheiden natuurlijk) aangelegd worden. Deze moesten ondergebracht worden in 3,4m hoge galerijen waarbij kleedkamers, lavatory's, medische zalen, een apotheek en een lingerie hoorden. Daarachter plande VANDAMME dan het centrale deel : een grote hall met Wintertuin, waarrond salons, de liften en de trappen naar de etages voor de medische diensten, de administratie en een conferentiezaal moesten komen.

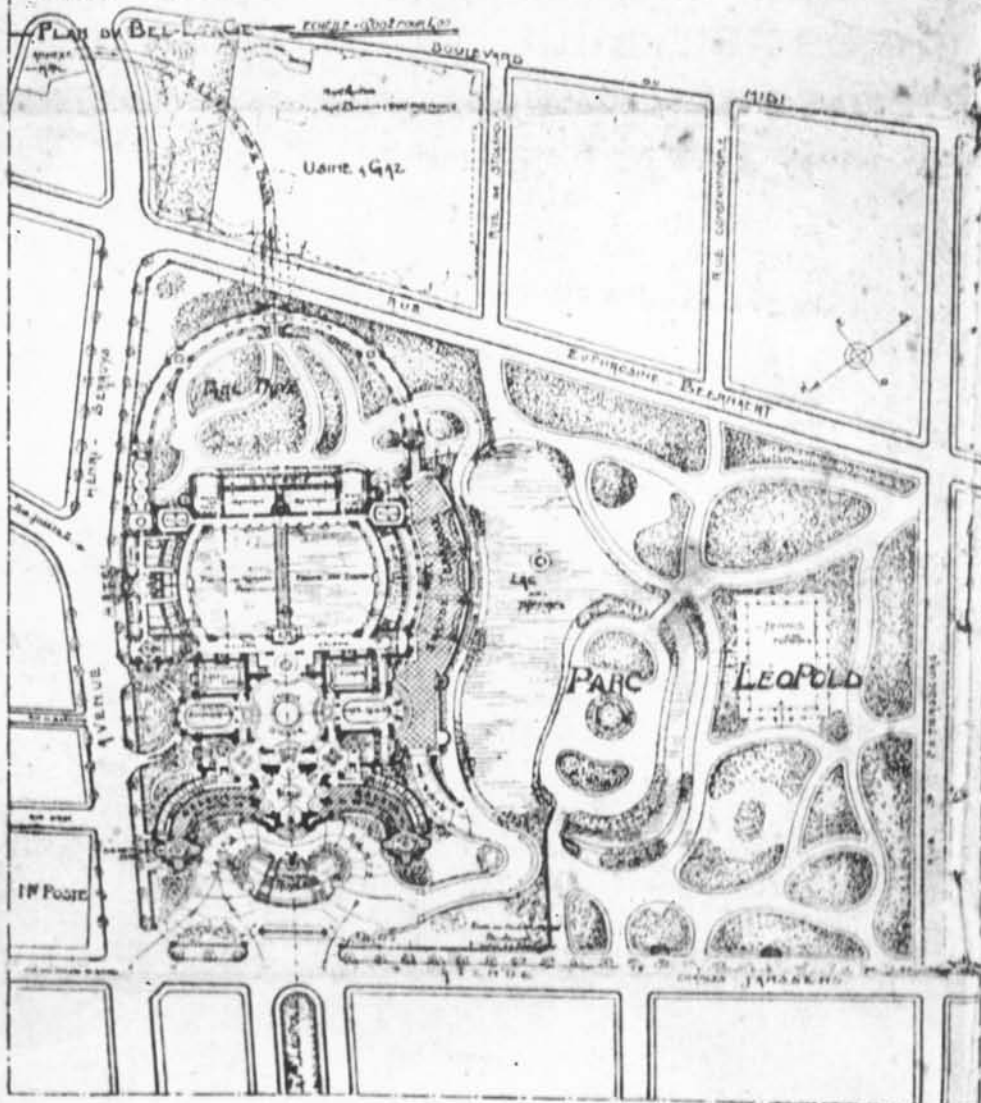
Achter de wintertuin voorzag het plan een grandioze hall met dubbele galerijen en balcones waarin, op niveau van de Hendrik Serruyslaan, twee grote zwembaden (zeewater) aangelegd worden : baden voor dames en heren, gescheiden door een vlottend ponton. Daarrond zweetkamers, inhaleerkamers, gymnastiekzalen, voetbaden, enz. Op de bel-étage dan, balcones waar de curisten het drukke zwembadleven konden volgen, zalen voor massage, speciale baden, stortbaden en lingerie.

En privé-park moest het geheel completeren : het zou ten zuiden gelegen hebben, voorzien van een ronde galerij die hotel, terras en thermenpaleis zou verbinden. Onder het terras moest een overdekte wandelplaats komen met uitzicht op serres en een orangerie. Aan de zijde der Hendrik Serruyslaan zou een 10 meter brede strook vrijgelaten worden voor pelousen en bloemperken. Aan de Hendrik Serruylsaan en de Euphrosina Beernaertstraat moesten smeedijzeren hekkens het etablissement van de straat scheiden. Een schaduwrijke allée moest dezelfde functie vervullen in het Leopoldpark.

LE PALAIS DES THERMES

VILLE D'OSTENDE

PROJET - PALAIS DES THERMES A ERIGER AU PARC LEOPOLD

ONTWERP THERMAE – LEOPOLDPARK (1912)

Het plan verenigde al het beste dat men wensen kon naar de normen van die tijd wel te verstaan : goede oriëntatie en zowel technisch als esthetisch uitermate bevredigend. Alles samen een waardig pendant voor het Kursaal. Zeer positief was ook het feit dat het plan het verdwijnen van de Gasfabriek voorzag. Deze was daar toch maar ongelukkig gelegen aan de Euphrosina Beernaertstraat : een zwart punt in het stadsbeeld als het ware.

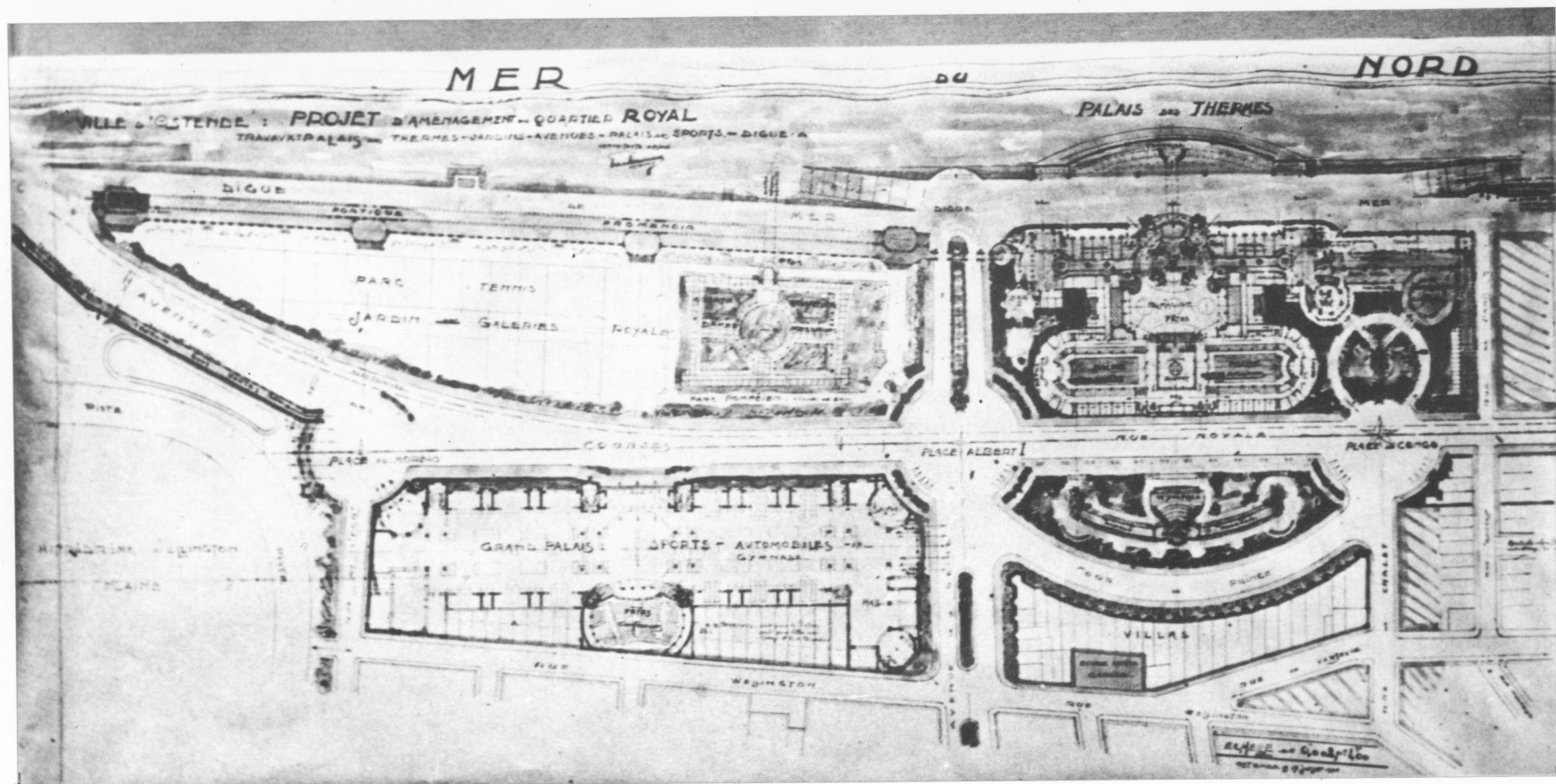
Eén bezwaar toch wel : er diende duchtig aan het Leopoldpark geknaagd om dit alles te verwezenlijken en Oostende kende toen ook al zo weinig groen ... Maar na W.O. II aarzelde onze Gemeenteraad tenslotte ook niet om een royale strook van het park te offeren aan Koning Auto. Gewis een minder hoogstaand doel waarvoor het dure offer gebracht werd!!!

We hadden het vorige maand ook al even over VANDAMME's "Derde Thermenplan". Midden 1926 leek het vast te staan dat het Koninklijk Chalet zou verkocht worden en gesloopt. "Le Carillon" wenste dat, alvorens te verkopen, men eerst eens voor een betere verbinding Koningstraat-Koerslaan moest zorgen, en wel dwars door de tuin van het Chalet (ons Koningspark). Daardoor had men de zo vevaarlijke bocht aan het westeinde der Koningstraat kunnen uitschakelen voor het doorgaand verkeer, zonder dat deze daarom moest verdwijnen, zoals we verder zullen zien.

Enige jaren eerder al, zou de stad in onderhandelingen geweest zijn met het Ministerie van Financiën met het doel het Chalet te verwerven, om er een Thermenpaleis aan zee te bouwen. Van toen al begon VANDAMME gedetailleerde plannen uit te werken voor de aanleg van dat Thermenpaleis en meteen ook voor de urbanisatie van de omgeving. Hierbij geven we de plattegrond van die plannen. Ze maakt het mogelijk, mits wat verbeeldingskracht, onderstaande uitleg te volgen.

Eén hoofdzaak was dus het RECHTTREKKEN VAN DE KONINGSTRAAT : ze had er vanaf het Marie-Joséplein een perspectief ontstaan tot aan de ingang van de Hippodroom. Daar moest een peristylum met quadriga op voor denodige grandeur zorgen. Het had Oostende's equivalent voor de Champs Elysées of de Wetstraat kunnen worden.

Het hoofdgebouw der Thermae moest komen op de plaats van het Chalet : de terreinen begrensd door Zeedijk, Koninginnelaan, de (rechtgetrokken) Koningstraat en de Parijsstraat. Gevels langs de Zeedijk en Koningstraat. Het halfgrond plein voor de hoofdingang (in het verlengde van de Chaletstraat) moest de naam "Congoplein" meekrijgen. Op de erekoer van de Thermae zou een Trinkhall opgericht worden. De gelijkvloers kant Zeedijk waren voorzien voor een grote hall, de verdiepingen voor een hotel en voor feestzalen. Op de dijk, voor het hotel, voorzag VANDAMME een boogvormige uitbouw over het strand : de bovenzijde moest een terras voor de curisten worden. Onder dat terras, een doorgang naar het hotel en verder nog badkabinen voor de hotelgasten. Aan de kant Koningstraat zouden twee grote, ultramoderne zwembaden aangelegd worden (1 dames, 1 heren). Langs de Parijsstraat moesten de laboratoria en de administratie plaats vinden. De Venetiaanse galerijen zouden echter bewaard blijven.

ONTWERP THERMAE OP GRONDEN KONINKLIJK CHALET & VERFRAAIING OMLIGGENDE WIJKEN
(1926)

Waar Koninginnelaan, Koningstraat en Koerslaan samen gingen komen, zou een rond "Albertplein" aangelegd worden, versierd met enkele monumenten. Tussen de dijk en het "Albertplein", in het verlengde van de Koninginnelaan dus (waar nu de rolschaatspiste is), ging men cascades bouwen, afdalend tot aan het "Albertplein".

De terreinen ten noorden van de koerslaan werden dan ingenomen door de tuinen van de Kon. Gaanderijen, de tennis-courts, terwijl op de resterende grond badkabinen in Pompeïaanse stijl gebouwd moesten worden : gedeelte voor dames en deel voor heren. Via een sousterrain moesten deze kabinen direct op het strand uitgeven. Dit was bedoeld om het hoge aantal badkarren te drukken : inderdaad, met de tijd waren ze elkaar gaan verdringen langs het water. In VANDAMME's "Derde Thermenplan" bleven de Kon. Gaanderijen intact bewaard. Alleen voorzag hij de bouw van een monumentale trap ten westen die moest toegang geven tot het platte dak.

Een derde plein was voorzien voor de hoek Sportstraat-Koerslaan. Het had de naam "Edouard Moreauxplein" gekregen, dit als hulde aan MOREAUX om diens rol in de verfraaiing van de stad. Aan dit plein had dan het peristylum van de Hippodroom verzezen.

De rest van de omgeving dan : De Parijsstraat zou doorgetrokken worden tot in de Warschaustraat, wat een gemak had geweest voor de Baddiensten, aldaar gevestigd. Aan het "Congoplein" zou de bocht van de Koningstraat aanzetten naar het Westen toe en op de "Albertplein" weer aansluiten op de Koninginnelaan, de rechtgetrokken Koningstraat en Koerslaan. Die bocht zou tot "Prinsenhof" omgedoopt worden. Het halve-maanvormig terrein tussen die bocht en de Koningstraat was dan niets anders dan het stukje park dat niet door het Thermencomplex of de rechtgetrokken Koningstraat werd opgeslorpt. In dat parkje, dat totaal nieuw aangelegd moest worden, voorzag VANDAMME het Leopold II-monument. Aan de andere zijde van het "Prinsenhof", op braakliggende duinresten, moesten villa's of een koloniaal museum verrijzen. (2). Voor de terreinen begrensd door Koninginnelaan, Wellingtonstraat, Sportstraat en Koerslaan bedacht VANDAMME naast een Feest- en Congressengebouw ook een grandiose Sportpaleis. Vijftig jaar later zien Oostendenaars en verlofgangers daar nog steeds een braakliggend en vervuild stuk grond waarop af en toe een circus haar tenten komt opslaan.

De hekkens aan de Hippodroom kant Koerslaan zouden weggenomen worden en vervangen door een overdekte colonnade met balcon. Deze colonnades moesten stylistisch aansluiten bij de bestaande galerij van architect Charles GIRAULT. Meteen ging men de Koerslaan verbreden.

Tot zover het essentiële van VANDAMME's "Derde Thermenplan", zijn laatste tevens. Men kan niet ontkennen dat bij eventuele uitvoering van dit groots ontwerp de Stad Oostende en deze residentiële wijk in 't bijzonder een totaal ander uitzicht kadden gekregen : de Koningin der Badsteden waardig. In het plan zaten goede, ja geniale ideeën. Een kritische ontleding zou ons té ver voeren. Wellicht kan elke geïnteresseerde die eens bij zichzelf maken ?

Uit onze studie blijkt duidelijk welke uitzonderlijke verdiensten architect Gustaaf VANDAMME had bij de verfraaiing van de Stad Oostende zowel op het gebied van kerkenbouw, officiële gebouwen, partikuliere woningen als op het terrein der urbanisatie.

Meteen was dat ook de historiek van enkele minder gekende aspecten der voorgeschiedenis van onze Thermae. In 1929 was de legendarische "kogel" eindelijk "door de kerk" : in oktober werden de definitieve bouwplannen van het Paleis goedgekeurd. Ze waren het werk van Franse architecten FLEGENHEIMER, BARD & GARELLA en van Oostendenaar André DANIELS.

In december kon aannemer VANCOILLIE met de werken aanvangen. De keuze der bouwplaats kon moeilijk ongelukkiger : deels bovenop, deels palend aan de Koninklijke Gaanderen. Het unieke perspectiefffect van deze prachtige galerijen ging helemaal teloor onder de enorme logge massa van het Thermenpaleis (1).

Op 28 juli 1933 kon het Vorstenpaar het Thermenpaleis openen, alhoewel de zwemkom al op 8 april in gebruik genomen was. De discussies over het directeurschap zijn een minder mooie bladzijde, die we hier willen overslaan. Het was voorwaar een lange historie eer onze Thermae er kwamen !

Norbert HOSTYN
(met medewerking van de Heer Ir. Max VANDAMME)

(1) Er is een stille hoop moest het Thermanpaleis toch nog eens volledig afgebroken worden, de Galerijen in hun oorspronkelijke staat zouden hersteld worden (N.V.D.R.)

ERRATA

In het vorig nummer slopten twee storende fouten in het artikel over architect VANDAMME :

p. 13 : lees LINGIER i.p.v. LUIJER

p. 14, 1ste lijn : lees SINT-ANTONIUSKERK i.p.v. SINT-ANTONIUSPAROCHIE.

N.H.

— — — — —
OUDE NUMMERS "DE PLATE".

Geef uw oude nummers van "De Plate" door aan vrienden en kennissen. U werft zo soms zonder moeite een nieuw lid aan.

BOEKEN

JAMES ENSOR.

In het nr 4-8 (april-augustus) hebben wij gemeld dat Gisèle Ollinger-Zinque een werk had gepubliceerd over Ensor. De titel luidde "Ensor par lui-même", een Nederlandse vertaling volgde onder de titel "Ensor: een zelfportret". Thans is er nog een Engelse vertaling op de markt gekomen : "Ensor by himself".

Deze uitgaven werden verzorgd door Editions Laconti. Prijs 500 F.

HENRI STORCK.

Over de beroemde cineast en stadsgenoot Henri Storck verscheen van de hand van Jean Queval een interessante studie "Henri Storck ou la traversée du cinéma".

Dit werk is te verkrijgen mits storting van 200 F. op rek. nr. 068-0505350-07 van het Nationaal Festival van de Belgische Film.

DRUKTECHNIEKEN.

Bij Landshoff verscheen van Heijo Klein een aangenaam te consulteren werk : "Handboek druktechnieken".

Heel goed weet de auteur ons uitleg te verschaffen over etsen, litho's, panografie en noem maar op.

Een schaduwzijde is er wel, waar men wel colofon, hoerejong, e.d. vindt, zoekt men tevergeefs naar woorden zoals bladspiegel, katern, custos en nog vele andere woorden eigen aan de boekconstructie.

"Handboek druktechnieken" is rijkelijk geïllustreerd en kost 285 F.

NEPTUNUS.

Het tijdschrift "Neptunus" (Info Marine) bestaat reeds 25 jaar. In het jongste nummer werd van deze gelegenheid gebruik gemaakt om een historisch overzicht te geven van "Neptunus".

In de bijdragen "Een kwart eeuw Neptunus" door E.A. Van Haverbeke en "Toen Neptunus nog jong was..." door Ray Huilmand vernemen we heel wat over de eerste jaren toen niemand vermoedde dat Neptunus zo lang zou kunnen blijven bestaan. Zelfs de eerste hoofdredacteur niet, die niemand minder was dan Ray Huilmand zelf.

In datzelfde nummer treffen wij nog verschillende andere interessante artikelen aan, o.a. : "La marine Impériale Allemande sur la côte belge 1914-1918 (VIII)" door L.F.R.E. Petitjean en "Woorden uit de zee-manskist : pierewaaien" door J.B. Dreesen.

Een abonnement op : "Neptunus" kost 200 F. en kan verkregen worden mits storting van dit bedrag op nr 473-6090311-30 voor rek. Neptunus.

O. V.

HENRI STORCK.

De Rotary Club Oostende zal op 3 december 1977 een manifestatie inrichten in het Casino Kursaal te Oostende, ter ere van Henri Storck, Oostends cineast, die dit jaar 70 jaar wordt.

Deze manifestatie die in samenwerking gebeurt met het Nationaal Filmfestival, waarvan de voorzitter de heer Paul Louyet is, zal uit twee delen bestaan, een feestzitting om 17.00 uur in het stadhuis, georganiseerd door Stad Oostende, en een avondfeest om 20.30 uur in het Casino Kursaal, tijdens hetwelke zeven films van Henri Storck zullen geprojecteerd worden.

Deze projectie zal geanimeerd worden door bijdragen en commentaar van vrienden van Henri Storck die nauw bij zijn werk zijn betrokken. Verlenen hun medewerking : Walter Debrock, André Delvaux, Frank Edebau, Felix Labisse, Paul Louyet en Raoul Servais.

A. Van Iseghem

ROUWBEKLAG.

In de jongste maanden heeft "De Plate" enkele zeer trouwe leden verloren, o.a. de Heer Luc Vermeulen, handelsrechter en actief lid bij het Sint-Sebastiaansgild, de Heer Bertje Bonte, de meest bekende figuur van de Hoge Barriere, in wiens herberg "Sint-Elooi" met zijn privé paardemuseum, wij met "De Plate" menigmaal een gezellige samenkomst hadden, de Heer Edward Lauwers, ere-hoofdredakteur van "De Zeewacht", die een halve eeuw lang zeer actief was in het persmilieu en die een onzer eerste leden werd en thans komt ons nog de Heer Victor De Ramée te ontvallen. Hij was amper 50 jaar en was in De Plate-middens zeer geliefd wegens zijn minzame omgang. De jongste tijd had hij zich op de schilderkunst toegelegd. Zijn tentoonstelling met schilderijen over de oude hoekjes van Oostende kende dit jaar een groot succes.

Aan al de familieleden van deze afgestorven leden, biedt "De Plate" haar oprechtste gevoelens van medeleven aan.

O. V.

OOSTENDSE REVUE.

Ons lid Herman Moerman is als tekstschrijver en als één der twee hoofdacteurs reeds aan zijn 10de opeenvolgende "Oostendse Revue" toe.

De liefhebbers van een flinke portie Oostends plezier kunnen hier aan hun trekken komen op 5, 6, 7, 10, 11, 12 en 13 november in het Kursaal. Aanvang 20 u.

De titel van de Oostendse Revue is sprekend genoeg : "Is 't were van dadde ?".

O. V.

TEKSTOVERNAME IS ALTIJD TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE.

De laatste
uitgegeven boeken
zijn **ALTIJD**
te verkrijgen bij

INTERNATIONALE BOEKHANDEL

Adolf Buylstraat 33

8400 - Oostende Tel. 70.17.33

en in haar bijhuizen
